

MYŚLENIE (83) *sb n*

myślenie (32), myślenie *a.* **myslenie** [zapis -f-] (49), myślenie *a.* **myszenie** [zapis -fz-] (2); myślenie *BierRozm* (5), *OrzQuin*, *HistRzym*, *ModrzBaz* (3), *Calag*, *KochTr* (2), *CzechEp* (3), *GórnTroas* (2), *LatHar*, *GosłCast*, *SkarKazSej*; myślenie *a.* myslenie *OpecŻyw*, *FalZioł* (3), *BielŻyw* (3), *BielŻywGlab*, *GlabGad*, *RejPs*, *HistAl*, *KromRozm I*, *MurzHist*, *KromRozm III*, *BielKom*, *GliczKsiąż* (2), *LubPs*, *Leop* (3), *BibRadz* (3), *BielKron*, *RejPos*, *GrzegŚm*, *RejZwierc* (4), *RejPosWstaw*, *BudBib* (2), *CzechRozm*, *PaprpPan*; myślenie *a.* myszenie *Calep*; myślenie : myślenie *a.* myslenie *Mącz* (6 : 5), *SienLek* (1 : 2), *KarnNap* (1 : 1), *SkarŻyw* (1 : 1); myślenie : myślenie *a.* myslenie : myślenie *a.* myszenie *KwiatKsiąż* (1 : 4 : 1).

-e- (82), -ę- (1).

Pierwsze e jasne, końcowe pochylone.

sg N myślenie (24); -é (4), -(e) (20). \diamond *G* myślenia (28); -ã (20), -(a) (8). \diamond *D* myśleniu (5). \diamond *A* myśleni(e) (11). \diamond *I* myśleniem (5) *RejZwierc*, *RejPosWstaw*, *BudBib*, *KochTr* (2), myślenim (3) *KwiatKsiąż*, *SkarŻyw*, *SkarKazSej*; ~ -em (2), -(e)m (3). \diamond *L* myśleniu (1). \diamond *pl N* myślenia (2). \diamond *D* myśleni(o)m (1). \diamond *A* myślenia (2). \diamond *L* myśleniach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII w. (z Cn) s.v. myśleć.

1. *Czynność, praca umysłu, rozważanie, zastanawianie się, rozmyślanie często połączone z troską, zmartwieniem lub smutkiem; cogitatio Mącz, Calep, Cn; meditatio Mącz, Cn; agitatio mentis, motus animi Calep, Cn; contatio Mącz; coagitatio, commentatio Calep; meditamentum, mentis a. animi sensus, sermo intimus Cn (66) : W rzeczy łączney ku ośądzeniu nie trzeba wiekiego [!] mowienia/ ale w rzeczy trudney dłuższa pilność á myślenie zależy. *BielŻyw* 141; *GlabGad* K4v; Albowiem wielkie imienie Czyni troskliwe myślenie, A podług rzeczy wielkości, Tak teże wiele ciężkości. *BierRozm* 7, 9, 14, 23; *GliczKsiąż* C6; Dał im [Bóg ludziom] rozśadek/ ięzyk/ oczy/ wśzy/ y ferce ku myśleniu [et cor dedit ad cogitandum illis]/ dał też szostą rzecz wmyśl/ á siodmą mowę *BibRadz Eccli* 17/5; gdyż iest dwoiakie wyrozumienie á dowcip/ ieden w myśleniu á drugi wprawowaniu *KwiatKsiąż* K2v, K3, L4v; *Mącz* 9d, 59b, 64a, 168d, 213a, 432b; *SienLek* 52; *GrzegŚm* 31; *RejPosWstaw* [110²]; odłożywśzy ná stronę wśzyftko inśze proźne myślenie/ chćieyćie łobie co náipilniey rozbieráć/ iáko to iest niezmierna Boska miłość *KarnNap* A3v; *KochTr* 9, 25; Cogitatio Quae est velut coagitatio: id est, longa consilii explicanda agitatio, mentis agitatio, animi motus, commentatio – Miślenie, wważanie. *Calep* 212a; *GórnTroas* 33.*

myślenie o kim, o czym (7): Też myślenie moczne o iakiej rzeczy potrzebney, łzczkawkę traci. *FalZioł* V 83v, V 65v; *RejPs* 206; *MurzHist* R2v; ktore mgły wmiśł wśtawicznym o takowich rzeczach myśleni [!] zmiękczaia *KwiatKsiąż* D; *SkarŻyw* 331; *LatHar* 603.

myślenie w czym [= o czym] (1): Co y śam chćęśto rozważam w śwoyey nędzney duffy/ Ale iż w twych śwyętych śłowyech to náśśe myślenye/ Dawa nam wyęc śmyśłom náśśym práwe ofwyecenye *LubPs* bb5v.

myślenie czyje (3): *RejPs* 206; iako mi iest miśé to moie o potępieniu moiem myślenié *MurzHist* R2v; *LubPs* bb5v.

W *połączeniach szeregowych* (5): SMutkow/ tezkności/ troskania/ zawifci/ nienawifci/ mylenia/ frałowania/ gniewu/ fwarow, mylenia o vmarłych o niemocznych/ o morze/ thych wżytkich oftrzegay lie/ ale bądźz zawżdy myfli wewoley *FalZioł* V 65v, V 65v; ábychmy inżzego fżukánia/ inżzego bádánia/ inżzego mylenia nie fżukáli w myflach y w fercach náłżych *RejPos* 294; *SkarŻyw* 291; *SkarKazSej* 663a.

W *charakterystycznych połączeniach*: *myślenie bezmierne, mocne, nabożne, pilne, prożne, troskliwe* (2), *ustawiczne, wielkie* (2), *zbytnie, zwierzchnie*.

Wyrażenia: »roztropne myślenie« (1): Ieden [żywot] fwobodny/ ktory wżyżtek ná pokoiu á ná fpeculacyach/ to ieft roftropnych myleniach zawiefzon ieft. *KwiatKsiąż* F4v.

»wielkie myślenie« = *wielkoduszność* (1): Nad fwiebodę á wielkie [!] myślenie nic niemałz przyrodzeniu ludzkiemu przygodnieyżzego *BielŻyw* 118.

Szeregi: »myślenie i bojaźń« (1): iż to co fye drugdy mówi álbo piżze/ ia mam nie ták z wielkiego czytánia álbo z iákiéy ofobliwéy náuki/ [...] iáko z wftáwiczného myślenia/ y z boiáźni wielkiéy *OrzQuin* Y3v.

»mowienie i myślenie« (1): Ktora rzecz ieft ku wczynieniu fprofna/ tá y ku mowieniu y ku myśleniu ieft nieuczciwa [*id et loqui et cogitare inhonestum*]. *ModrzBaz* 10v.

Wyrażenie przyimkowe: »z niewiela myślenia« = *bez namysłu* (1): Ná co on [Józef] bárzo wdzięcznie wftá do rozśmiania Iákoby włożywży/ z niewiela myślenia Rzékł ták *GosłCast* 73.

W przen (1) : Gdzye co pocznim ná wżytkim wtrátá/ Od mylenia áż mi w wżu piżczy/ Snad tym zdrowie człowiek fobie zniżczy *BielKom* G.

a. *Wynik rozważania, rozmyślenia; to, co jest albo zostało pomyslane; myśl, pomysł; cogitatio* *Mącz, Calag, Vulg, PolAnt, Cn; cogitatus* *Vulg, Cn; cogitatum* *Cn* (20) : Nie ieft mu [Bogu] táyne wśfelkie myślenie [*omnis cogitatus*]/ á nie fkryie fie przed nim żadna mowá. *Leop Eccli* 42/20; *Calag* 216a.

myślenie czyje [*w tym: G subst i pron* (3), *ai poss* (1)] (4): *Leop Sap* 11/16; *BibRadz Eccli* 33/5; *KwiatKsiąż* H; tobie nie táyno/ y bogów myślenie. *GórnTroas* 28.

W porównaniu (1): Wnętrżności głupie⁸⁰ fą iáko koło v wozá/ á myślenie iego iáko oś ná ktorey fie obráca [*et quasi axis versatilis cogitatio illius*]. *BibRadz Eccli* 33/5.

Wyrażenia: »wielkie myślenie« (1): *Magna et ardua cogitatio*, Wielkie a wyfokie myślenie. *Mącz* 15b.

»wysokie myślenie« (1): *Mącz* 15b cf »wielkie myślenie«.

a. *Wątpliwość, rozterka duchowa; troska, zmartwienie; cogitatio* *Vulg; cogitamentum* *PolAnt; sollicitudo* *Mącz* (13) : Przecz załmucenij ieftefcie/ a myślenijé wftępuią [!] w fertza wáffe [*et cogitationes ascendunt in corda vestra* *Vulg Luc* 24/38; á myśli ... *WujNT*] *OpecŻyw* 169v.

myślenie czyje (1): ábowiem mowił Alexandrowi [król Filip] fynu prętkość twoię miłuię/ y dowcip rozumu twego chwale/ álem ftego fmucien iże ofobá twoiá ni wczym mi nie iefth podobna. Anektanabus [...] pothym rzékł/ myślenie iego [*cogitatio illius*] żadnym obyczáiem nie ieft fżkodliwe. *HistAl* A7.

W połączeniu szeregowym (1): bo zbył [stary człowiek] pracze/ biegánia/ á nábył fráfunku á mylenia/ á ludzkich fżączunkow á przymowek. *RejZwierc* 160v.

Zwrot: »mieć myślenie« (1): Toć nawiętfze myślenie mam, Kiedy ją [Łódź] pilnie utykam *BierRozm* 22.

Wyrażenie: »przykre myślenie« (1): á odłożywłszy ná ftronę przykre myślenia [*molestissima tibi cogitamenta*]/ śpiełz fię wyniść łtego światá. *BudBib* 4.*Esdr* 14/13.

Szeregi: »bojaźń i myślenie« (1): Religio aliquando ponitur pro Metu vel sollicitudine, Miáfto obawánia/ Troski y Stáránia [...] Religione exolvere, Z boyáźni y z myślenia wybáwić. *Mącz* 351b.

»myślenie a (i) frasunek (a. frasowanie)« [*szyk 2 : 1*] (3): Scrupulum alicui eximere, Z myślenia á z frałowánia kogo wyzwolić. *Mącz* 102d; bo gi [*wiek swój*] łobie musi łtárgác to rozlicznymi fráfunki y myśleniem y łeymy/ álbo też rozlicznymi potráwámi/ gdyż rozliczność potraw czyni rozliczność wrzodow. *RejZwierc* 48, 158. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»praca a myślenie« (1): s ktorim [z *synem*] potym ocyc w nyemáłą pracę á myślenye zaydzye. *GliczKsiąż* G3.

»troska i myślenie« [*szyk 2 : 1*] (3): Magna cura et sollicitudine Atticum et me liberabis, Wywiedziełz Attiká y mnie z wielkiew troski y myślenia. *Mącz* 72d; Od troski y wólkiego myślenia wolnym być *SienLek* 93, 48.

b. *Wyobrazenie; chorobliwe urojenie, senne zwidy; imaginatio* *Mącz* (3) : [*legat wołał*] áby te^{so} łzpetnego pía wygnano/ ále go łtudy iego niemogli widzieć/ on powiádał iż ieft/ co rychley go wyzeńćie/ z onego myślenia co dáley tho bárźiew chorował/ áz vmárl/ wołájąc wyzeńćie pía. *BielKron* 236v; *Mącz* 165d.

W przen (1) :

Zwrot: »frasować się myśleniem« (1): potym vmyłł iego [*człowieka*] fráfuie fię myśleniem w łpániu/ iákoby tego ktory czuie ná łtraźnicy. A iákoby tego ktory vćieka przed bitwą *BudBib Eccli* 40/6.

2. *Obmyślanie, staranie się; knowanie; cogitatio* *Vulg, Modrz; meditatio* *PolAnt* (16) : Swyęte yeft á zbáwyenne myślenye zá vmárle łye modlić [*Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare* *Vulg* 2.*Mach* 12/46] *KromRozm* I K.

myślenie czego (1): niech ie [*rodzicy dziatki*] nietylko od złościwych łpraw y łprofnych słow/ ále też y od myślenia rzeczy złych [...] odwodzą *ModrzBaz* 10v.

myślenie przeciw(ko) komu, czemu (2): Vłyżáleś Pánie [...] vłthawicźne myślenie ich przeciwo mnie [*meditationem eorum super (marg) contra (-) me*]. *BibRadz Thren* 3/62; *KarnNap* E4.

myślenie o czym (4): *RejZwierc* 142; *CzechRozm* 239v; Przyniołoby to v światá [...] gniew/ y nieprzyłtoyne z gniewu myślenie/ o niełtufzney nákoniec pomśćie. *CzechEp* 6, *3v.

myślenie czyje [w tym: *G pron* (4), *ai poss* (1), *pron poss* (1)] (6): *BielŻywGlab* n1b 15; *BibRadz Thren* 3/62; *PaprPan* Dd4v; *KarnNap* E4; Bog mi łam bez mego o tym myślenia/ práwie niewiem iáko naprzod ie [*epistomijum = wędzidło*] do vłt włozył. *CzechEp* *3v; *ArtKanc* K15v.

Ze zdaniem przydawkowym referującym treść (1): á zwłázcza o tym nawięcey ma być náłze myślenie y żánda, żebyłmy fię zawlze radzili o rzeczach pocźciwych *BielŻywGlab* n1b 15.

W połączeniu z przysłówkiem w funkcji przydawki (1): Nic fię tám niedzieie/ coby niemiáło drogi otworzyć ku źle czynieniu ábo źle myśleniu [*male cogitandi*]. *ModrzBaz* 54v.

W porównaniu (1): A którym kłztałtem gdy zbiorą z wielkiego dżdża pothoki/ Siłnym gwałtem ze wład zbiorą wnet zarázem potopy: w powodź co się więc nawinie/ thák się fádzi ich myślenie/ ná náfze zátroczenie. *ArtKanc* K15v.

Szeregi: »praca a myślenie« (1): Bo łákomcá wyfufzy oná iego vftáwiczna praca á myślenie o łákomftwie iego. *RejZwierc* 142.

»myślenie i żądza« (1): *BielŻywGlab nlb 15 cf Ze zdaniem.*

a. Wynik obmyślenia, starania się; zamiar, postanowienie (5) : krol ma w noczi myflic o fprawie ludu fwego, á wednie to myślenie ma ku vczynkowi przywiefc. *BielŻyw* 166.

myślenie czyje [w tym: G pron (2), pron poss (1)] (3): ná on dzień wyginą wfyfłtkie ich [ludzi] myślenia [omnes cogitationes eorum]. *Leop Ps* 145/4; *HistRzym* 10v; *PaprPan* Dd4v.

Zwroty: »dogodzić [komu] ku myśleniu« (1): Bo on [Bóg] to cnotliwemu ták pokazać vmie/ Ze mu wfzytkim dogodzi ku myśleniu iego *PaprPan* Dd4v.

»myślenie wykonać« (1): áż gdy się Bog w łobie námyflic. Aták ono myślenie chcąc wykonać/ wzrufzył w łobie wedle X. K. dech: z ktorego fłowo wymowił *CzechEp* 256.

3. Zdolność rozumowania, rozum (1) :

W połączeniu szeregowym (1): A ty fą myfłenye/ mowá/ ktorą człowyek yeden drugyemu myfli fwe oznaymya/ pámyęc przefłtych rzeczy/ wyádomość przyfzłych/ vmyeyętność rozmáitych kunftow y náuk/ obaczánye co z czego/ á co po czem ma być/ á co przed czem bywa. *KromRozm III* B7.

Cf MYŚL, MYŚLIĆ, MYŚLISTWO